

DOLOČITEV MEJE NA MORJU MED REPUBLIKO HRVAŠKO TER REPUBLIKO BOSNO IN HERCEGOVINO*

Mitja Grbec,

*univerzitetni diplomirani pravnik, doktor mednarodnega pomorskega prava,
predsednik Društva za pomorsko pravo Slovenije*

1. UVOD

Geografski položaj obale Bosne in Hercegovine in pravni status njenih morskih vodâ nista zanimiva samo v kontekstu Jadranskega in Sredozemskega morja. Razlog je v dejstvu, da Republika Bosna in Hercegovina izvršuje suverenost nad ozkim pasom obale (koridor Neum-Klek), ki je zaprt med dvema deloma hrvaške obale,¹ in v (mednarodno)pravnem dejstvu, da je celotno morsko območje Republike Bosne in Hercegovine (notranje morske vode/teritorialno morje), tako na podlagi Pomorskega zakonika Republike Hrvaške iz leta 1994² kot z novejšim pomorskim zakonikom iz leta 2004,³ zaprto v sistemu hrvaških ravnih temeljnih črt (hrvaške notranje morske vode).⁴

* Prispevek je razširjena različica 5. točke 4. poglavja doktorske naloge *Extension of Coastal State Jurisdiction in Enclosed or Semi-Enclosed Sea: An Adriatic Sea Perspective*, ki jo je avtor zagovarjal na IMO Mednarodnem inštitutu za pomorsko pravo na Malti (IMO IMLI). Doktorska naloga je bila pripravljena pod mentorstvom profesorja Robina Churchilla, Pravna fakulteta Univerze Dundee (Velika Britanija). Stališča, izražena v prispevku, so izključno stališča avtorja.

¹ Za obširnejši zgodovinski pregled glej Duško Topalović in Gerard H. Blake: *The Maritime Boundaries of the Adriatic Sea*, v: *Maritime Briefing*, letnik 8, International Boundaries Research Unit, Univerza v Durhamu, 1996, str. 36–41, in Vladimir Ibler: *Mednarodno pravo mora i Hrvatska*. Barbat, Zagreb 2001, str. 188–191.

² Narodne novine, Republika Hrvaška, št. 17/1994.

³ Narodne novine, Republika Hrvaška, št. 181/2004.

⁴ Glej 19. člen Pomorskega zakonika RH iz leta 1994 in 18. člen Pomorskega zakonika RH iz leta 2004.

Obala Bosne in Hercegovine je ena najkrajših na svetu.⁵ Njena dolžina znaša 21 km, vendar je to zgolj zato, ker je oblikovana v obliki črke Z (polotok Klek). Dejansko »izhod« Bosne in Hercegovine na Jadransko morje ne presega desetih kilometrov,⁶ širina voda med obalo Bosne in Hercegovine (polotok Klek) in hrvaškim polotokom Pelješcem pa znaša manj kot dve morski milj. Obala Bosne in Hercegovine ne leži zgolj za hrvaškim polotokom Pelješac, temveč tudi za verigo nekaterih drugih hrvaških otokov.⁷

Zemljevid 1: Razmerje med obalama Hrvaške ter Bosne in Hercegovine⁸

Upoštevaajoč zemljepisne značilnosti obale Republike Bosne in Hercegovine in okoliških hrvaških otokov bi bilo mogoče zavzeti stališče, da Bosna in Hercegovina nima lastnega epikontinentalnega pasu⁹ niti nima možnosti razglasitve

⁵ Mirjam Škrk: Pomorski zakonik RS v luči mednarodnega prava, v: Zbornik prispevkov, X. dnevi javnega prava, 14.–16. junij 2004, Portorož, str. 497.

⁶ G. Blake in D. Topalović, nav. delo, str. 34.

⁷ Glej zemljevide 1–3.

⁸ Oblikovano po zemljevidu, objavljenem v G. Blake in D. Topalović, nav. delo, str. 9.

⁹ »Epikontinentalni pas obalne države obsega morsko dno in podzemlje v podmorskih prostorih, ki se raztezajo zunaj njenega teritorialnega morja prek celotnega naravnega podaljška njenega kopenskega območja do zunanega roba kontinentalnega obrobja ali do oddaljenosti 200 morskih milj, računajoč od temeljnih črt, od katerih se meri širina terito-

izključne ekonomske cone (v nadaljevanju IEC)¹⁰ ali drugih pasov jurisdikcije, temelječih na IEC, kot npr. ribiška in/ali zaščitno ekološka cona.¹¹ Bosno in Hercegovino lahko tako na podlagi 70. člena Konvencije Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu (v nadaljevanju: UNCLOS)¹² uvrstimo med t. i. geografsko prikrajšane države.¹³

Pred obravnavo različnih pravnih vprašanj, ki se postavljajo pri razmejitvi in dostopu Republike Bosne in Hercegovine na Jadransko morje, se zdi smiselno preleteti zgodovinske okoliščine, ki so pripeljale do razmejitve na kopnem (in morju) med državama, kot jo poznamo danes. V nadaljevanju bomo skušali ugotoviti, kakšna je bila *de facto* pomorska meja med Hrvaško in Bosno ob razpadu SFRJ ter kakšen je morebitni pomen načela *uti possidetis* v dosedanjih dogovorih oziroma pogajanjih o določitvi meje na morju med Hrvaško in Bosno in Hercegovino.

rialnega morja, kjer zunanji rob kontinentalnega obrobja ne seže do te oddaljenosti. [...]» Glej prvi odstavek 76. člena UNCLOS, Uradni list SFRJ, Mednarodne pogodbe, št. 1/1986, str. 100. V angleškem jeziku United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), v slovenski literaturi včasih navedena kot Jamajška konvencija.

¹⁰ »Izključna ekonomska cona je območje zunaj teritorialnega morja in ob njem, za katero velja poseben pravni režim, določen v tem delu [V. del UNCLOS] [...] (55. člen UNCLOS). V izključni ekonomski coni ima država: (a) suverene pravice, da raziskuje in izkorišča, ohranja ter gospodari z živimi in neživimi naravnimi bogastvi voda nad morskim dnem in tistimi z morskega dna in morskega podzemlja ter glede drugih dejavnosti za ekonomsko raziskovanje in izkoriščanje cone, kot je pridobivanje energije z izkoriščanjem vode, tokov in vetrov; (b) jurisdikcijo na podlagi ustreznih določb te konvencije [UNCLOS] za (i) postavitev in uporabo umetnih otokov, postrojev in naprav; (ii) znanstveno raziskovanje morja; (iii) varstvo in ohranitev morskega okolja; (c) druge pravice in dolžnosti, predvidene v tej konvenciji. [...] (člen 56-1 UNCLOS). Izključna ekonomska cona se ne sme raztezati prek 200 morskih milj od temeljnih črt, od katerih se meri širina teritorialnega morja (57. člen UNCLOS).« Za celovito razpravo glej David J. Attard: *Exclusive Economic Zone in International Law*. Clarendon Press, Oxford 1987.

¹¹ O problematiki razglaševanja *sui generis* con jurisdikcije v Sredozemskem morju in Jadranskem morju glej tudi Mitja Grbec: *Extension of Coastal State Jurisdiction in the Mediterranean: Quasi EEZs or real sui generis zones?*, v: Norman A. Martínez Gutiérrez (ur.): *Serving the Rule of International Maritime Law, Essays in Honour of Professor David Joseph Attard*. Routledge, London in New York 2010, str. 181, in Mitja Grbec: *Problematika morskih pasov v (severnem) Jadranu*, v: *Podjetje in delo*, 33 (2007) 6-7, str. 1439.

¹² Glej opombo 9.

¹³ »V tem delu [V. del UNCLOS] pomenijo države z geografsko neugodnim položajem obalne države, v številni obalne države ob zaprtih ali polzaprtih morjih, ki so zaradi svoje geografske lege pri ustreznih preskrbi z ribami za prehrano lastnega prebivalstva odvisne od izkoriščanja živih bogastev izključnih ekonomskih con drugih držav v subregiji ali regiji, in obalne države, ki ne morejo razglasiti lastne izključne ekonomske cone« (člen 70(2), poudarek M. G.). Glej tudi M. Škrk, nav. delo, str. 496–502. Za celovito razpravo glej Stephen C. Vasciannie: *Land-Locked and Geographically Disadvantaged States in the International Law of the Sea*. Clarendon Press, Oxford 1990.

2. ZGODOVINA MEJNEGA OBMOČJA

Zanimivo je, da specifična oblika obale Bosne in Hercegovine in njen današnji dostop na Jadransko morje (Neum-Klek) nista posledica politične ozemeljske geometrije v času nekdanje SFRJ, temveč izhajata iz zgodovine regije in temeljita na dveh večstranskih mednarodnih pogodbah, sklenjenih v 18. stoletju med *inter alia* Otomanskim cesarstvom, Beneško republiko in Dubrovniško republiko. Gre za Sporazum iz Karlowitza (Sremski Karlovci) iz leta 1699, katerega vsebina je bila potrjena leta 1718 še v Sporazumu iz Požarevca.¹⁴ Z omenjenima pogodbama je Dubrovniška republika prenesla na Otomansko cesarstvo Neumski koridor (Neum-Klek), ki še danes deli hrvaško ozemlje na dva dela, in podoben pas ozemlja na vhodu v zaliv Boka Kotorska pri Sutorini (današnja Črna gora). Razlog za tako koncesijo je zanimiv in priča o diplomatskih sposobnostih Dubrovniške republike. Prav diplomatske veščine so nedvomno pripomogle, da je Dubrovniška republika obdržala status neodvisne države od 13. stoletja pa vse do Napoleonovih vojn leta 1808.

Iz razpoložljivih virov izhaja, da je bil namen »cesije« ozemlja vzpostavitev dveh t. i. tamponskih območij (angl. *buffer zones*) na severni in južni meji Dubrovniške republike, ki bi ozemeljsko slednjo ločila od ozemelj takratne jadranske velesile, Beneške republike. S stališča pomorskega mednarodnega prava (v nadaljevanju: pravo morja) je zanimivo zlasti dejstvo, da se je suverenost Otomanskega imperija pri Sutorini in Neumu končala na obali. Suverenost na morju pred omenjenima kopenskima »koridorjema« pa je izvajala Beneška republika.¹⁵ V praksi je to pomenilo, da brez beneškega dovoljenja ladjam ni bilo dovoljeno niti vpluti niti izpluti s kopnega, nad katerim je druga država (Otomansko cesarstvo) izvajala suverenost in jurisdikcijo.¹⁶ S stališča današnjega prava morja bi lahko dejali, da se je suverenost Otomanskega imperija končala na črtah nizke vode vzdolž polotoka Klek ter na (teoretični) ravni črti, ki zapira vhod v zaliv Klek-Neum.¹⁷

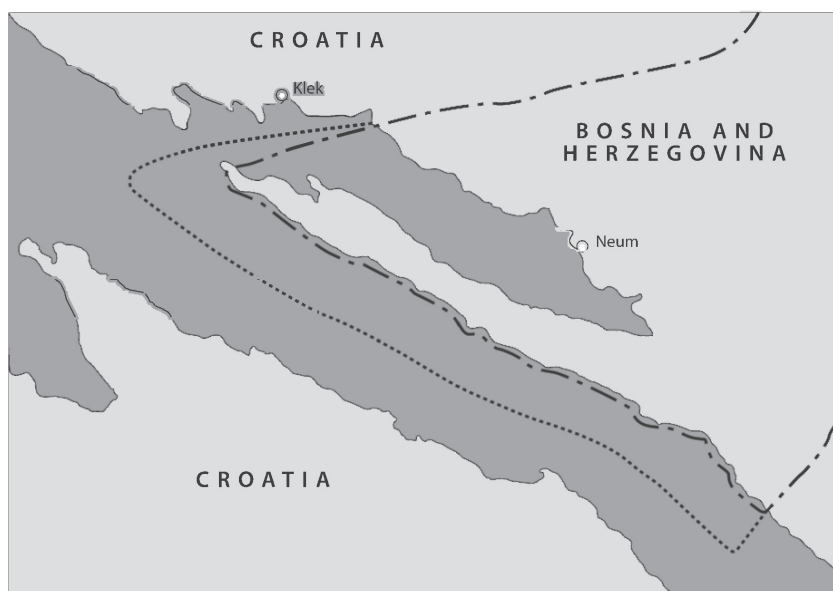
¹⁴ G. Blake in D. Topalović, nav. delo, str. 36.

¹⁵ Po Iblerjevem mnenju je bil namen sporazumov urediti mejo na kopnem med Beneško in Dubrovniško republiko ter Otomanskim cesarstvom. Namen je bil doseči razmejitev na kopnem med takratnima (jadranskima) pomorskima silama (Beneško in Dubrovniško republiko), in ne dostop Otomanskega cesarstva na Jadransko morje. Glej V. Ibler, nav. delo, str. 188–191.

¹⁶ Blake in Topalović navajata, da Otomansko cesarstvo ni imelo interesa, da bi se (pomorska) trgovina izvajala iz Neuma in Sutorine, saj so njihove glavne trgovske poti potekale drugje. Glej G. Blake in D. Topalović, nav. delo, str. 36.

¹⁷ O moči Beneške republike v 17. in 18. stoletju priča tudi dejstvo, da se je Jadransko morje v tisti dobi večkrat omenjalo kot »beneško morje«. V zvezi s tem glej npr. Guido Acquaviva in Tullio Scovazzi: *Il Dominio di Venezia sul Mare Adriatico nelle opere di Paolo Sarpi e Giulio Pace*. Univerza v Milanu – Biccoca, Giuffrè Editore, Milano 2007. Rešitev,

Da bi bil sporazum izvedljiv tudi v praksi, je na podlagi slednjega Beneška republika pridobila majhen kos ozemlja s svetilnikom in majhnim pristaniščem na konici polotoka Klek, ki je »Serenissimi«¹⁸ omogočil učinkovit nadzor nad trgovino in navigacijo v oba koridorja in iz njiju (Neum, Sutorina) ter vhomom v zaliv Neum-Klek. Strinjati se je mogoče s Sombraliom, da je omenjeni sporazum izredno zanimiv in inovativen primer morske razmejitve, pri kateri država izvršuje suverenost nad obalo, ne pa tudi na morju pred njo.¹⁹

Zemljevid 2: Razmejitev na morju med Otomanskim cesarstvom in Beneško republiko (do leta 1815) oz. Avstro-Ogrsko (1815–1918) in »neuradna« meja na morju v času SFRJ²⁰

ki sta jo glede Neuma in Sutorine predvidevala sporazuma iz Požarevca in Sremskih Karlovcev, je zelo zanimiva tudi z današnjega gledišča. Priča namreč o zapletenih geopolitičnih in geostrateških razmerah na obali Jadranskega morja ter o kompromisih in inovativnih rešitvah, ki so bile in so še potrebne za ohranitev ravnovesja interesov, med drugim glede dostopa in uporabe posameznih delov Jadranskega morja.

¹⁸ Uradni naziv Beneške republike je bil Serenissima Republica di Venezia. Glej G. Acquaviva in T. Scovazzi, nav. delo, str. 53.

¹⁹ Citirano v G. Blake in D. Topalović, nav. delo, str. 41. Glej tudi zemljevid 2.

²⁰ Oblikovan po zemljevidu, objavljenem v Mladen Klemenčič: The Border Agreement Between Croatia and Bosnia-Herzegovina: The first, but not the last, v: IBRU Boundary and Security Bulletin, Winter 1999-2000, str. 99. Objavljeno tudi na <www.dur.ac.uk/resources/ibru/publications/full/bsb7-4_klemencic.pdf> (15. 1. 2012).

Zanimivo je, da sta oba »koridorja« s svojima *sui generis* režimoma prežive-la tudi konec Dubrovniške in Beneške republike (1808) in obstajala še vse do uradne priključitve Bosne in Hercegovine avstro-ogrski monarhiji leta 1908.²¹ S sklepi Dunajskega kongresa iz leta 1815 so bila nekdanja ozemlja Dubrovniške in Beneške republike v Dalmaciji prepuščena Avstriji (kasneje Avstro-Ogrska) ter vse do leta 1918 združena v enotni administrativni enoti, Dalmaciji. Evropske velesile so po drugi strani na Dunajskem kongresu leta 1815 potrdile suverenost Otomanskega cesarstva nad »koridorjema« Neum in Sutorina. Avstrija je kot naslednica Beneške republike vse do leta 1908 iz-vajala suverenost na repom Kleka (svetilnik, pristanišče) ter na morju pred Neumom in Sutorino.

Po ustanovitvi druge Jugoslavije in ponovne vzpostavitve Bosne in Hercego-vine kot federalne enote znotraj zgodovinskih meja je Bosna in Hercegovina obdržala le izhod na morje pri Neumu, medtem ko je bilo ozemlje pri Sutorini priključeno Črni gori. Kljub vključitvi ozemlja (Neum-Klek) v Bosno in Her-cegovino je prišlo do nekaterih pomembnih sprememb, predvsem v primerjavi s *sui generis* režimom, ki je obstajal v letih 1700–1908. Prvič: polotok Klek, vključno z repom Kleka, je bil vključen v občino Neum (Bosna in Hercego-vina). Drugič: iz *de facto* izvrševanja jurisdikcije (npr. pristojnost republiških organov) bi izhajalo, da neuradna razmejitev na morju med Hrvaško in Bosno in Hercegovino ni sledila črti nizkih voda vzdolž polotoka Klek, temveč sre-dinski črti med polotokom Klekom in hrvaškim polotokom Pelješcem.²² Fede-ralna enota Bosna in Hercegovina je v času nekdanje SFRJ izvajala jurisdikcijo tudi nad morjem pred lastno obalo in tako je bilo tudi stanje na dan razpada nekdanje SFRJ.²³

Eden pomembnejših dogodkov, za katerega se zdi, da je po koncu vojne v Bos-ni in Hercegovini vplival na »pomorske« odnose in pogajanja o (morski) meji med Hrvaško in Bosno in Hercegovino, je podpis dvostranskega sporazuma leta 1998 o dostopu Bosne in Hercegovine na Jadransko morje prek hrvaškega pristanišča Ploče in neoviranem tranzitu Hrvaške čez ozemlje Bosne in Her-cegovine pri Neumu (v nadaljevanju: Sporazum iz leta 1998). Kot izhaja že iz

²¹ Izjema je obdobje Ilirskih provinc med letoma 1805 in 1815, ki so pod francosko nadvlado zajemale tudi navedene province. Glej G. Blake in D. Topalović, nav. delo, str. 35.

²² Glej zemljevid 2.

²³ SR Bosna in Hercegovina se kljub temu ni odločila za gradnjo lastnega (tovornega) pristanišča, temveč je za svoje potrebe uporabljala večinoma hrvaško pristanišče Ploče. Slednje je od Neuma oddaljeno približno 20 km in je s cestnimi in železniškimi povezava-mi povezano z večjimi gospodarskimi centri v Bosni in Hercegovini. Hrvaško pristanišče Ploče je bilo tako v času nekdanje SFRJ in je *de facto* še danes najpomembnejše (tovorno) pristanišče za Bosno in Hercegovino.

naslova, sta bila bistvena elementa omenjenega sporazuma neoviran tranzit Bosne in Hercegovine do hrvaškega pristanišča Ploče in celo najem dela slednjega (prosta carinska cona za obdobje 99 let) ter po drugi strani neoviran prehod (tranzit) Hrvaške prek ozemlja Bosne in Hercegovine pri Neumu.²⁴ V istem obdobju sta se državi začeli pogajati o določitvi meje na kopnem in morju. Navedeni proces je 30. julija 1999 privedel do podpisa pogodbe o državni meji med Republiko Hrvaško ter Republiko Bosno in Hercegovino (v nadaljevanju: Sporazum o meji iz leta 1999). Slednja določa tako mejo na kopnem in (plovnih) rekah kakor tudi na morju.

Pri tem se zdi, da sta pri sklenitvi Sporazuma o meji iz leta 1999, vsaj v delu, ki se nanaša na razmejitev na morju, državi upoštevali rešitve iz Sporazuma iz leta 1998, čeprav slednjega takrat kot tudi še danes Hrvaška še ni ratificirala. Žal je podobna usoda doletela tudi Sporazum o meji iz leta 1999, čeprav se slednji začasno uporablja od dneva podpisa obeh držav. Mednarodnopravni status obeh sporazumov je zelo pomemben. Zdi se, da le oba skupaj rešujeta večino, ne pa vseh vprašanj v zvezi z določitvijo meje in načina dostopa Bosne in Hercegovine na Jadransko morje. Tudi v primeru veljavnosti obeh dvostranskih sporazumov bi sicer ostalo nerešeno eno najbolj zanimivih vprašanj s stališča prava morja, za katero se zdi, da je vsaj dolgoročno za Bosno in Hercegovino ključno. Gre za pravico oziroma pravno naravo pravice plovbe Bosne in Hercegovine skozi (notranje) morske vode Republike Hrvaške.

Iz navedenega izhaja, da poleg analize Pogodbe o meji iz leta 1999 obstajajo vsaj še trije vidiki spora, ki si s stališča mednarodnega prava zaslužijo pozornost. Prvo vprašanje se nanaša na pravni status voda Bosne in Hercegovine (notranje morske vode/teritorialno morje), drugo na mednarodnopravno dopustnost zaprtja voda Bosne in Hercegovine v hrvaški sistem ravnih temeljnih črt (hrvaške notranje morske vode) in tretje na pravno naravo pravice plovbe Bosne in Hercegovine skozi hrvaške (notranje) vode v smeri odprtega morja in/ali con jurisdikcije v Jadranskem morju (IEC, ekološke in/ali ribiško zaščitne cone ...).

²⁴ Prej je Washingtonski sporazum iz leta 1994, ki je sicer v Bosni in Hercegovini predvideval ustanovitev treh entitet (bosanske, hrvaške in srbske), določal, da bo Hrvaška Bosni in Hercegovini omogočila neoviran tranzit do pristanišča Ploče (in na Jadransko morje) brez hrvaškega carinskega in policijskega nadzora in da bo vodstvo pristanišča Ploče sestavljeno tudi iz predstavnikov Bosne in Hercegovine. Glej Željko Rogošić: *Bosnia forbids passage of Dubrovnik motorway through its territory*, v: Nacional-online, 5. maj 2008, <www.nacional.hr/en/clanak/45241/bosnia-forbids-passage-of-dubrovnik-motorway-through-its-territory> (15. 9. 2011).

3. PRAVNI STATUS MORSKIH VODA BOSNE IN HERCEGOVINE: NOTRANJE MORSKE VODE IN/ALI TERITORIALNO MORJE?

Na podlagi *Zakona o obalnem morju in epikontinentalnem pasu Socialistične federativne republike Jugoslavije*²⁵ (kakor tudi prejšnjih zakonov, ki so urejali določitev ravnih temeljnih črt ob jugoslovanski obali) so bile današnje morske vode Bosne in Hercegovine zaprte v sistem jugoslovanskih ravnih črt. Po razpadu SFRJ pa Bosna in Hercegovina ni posredovala nikakršnega uradnega stališča glede statusa svojih vodā (ali gre za notranje morske vode ali teritorialne vode) niti ni najti določbe o tem v Sporazumu o meji iz leta 1999.²⁶

Čeprav je vprašanje, ali imajo morske vode Bosne in Hercegovine pravni status notranjih morskih vodā ali teritorialnega morja, bržkone omejene praktične vrednosti, je zanimivo predvsem s stališča pomorskega mednarodnega prava (prava morja). Razprava o tem lahko namreč pripomore k razumevanju nekaterih drugih podobnih primerov v zaprtem ali polzaprtem Jadranskem in/ali širšem Sredozemskem morju. Vprašanja, ki se pojavljajo v zvezi z Bosno in Hercegovino, so namreč do neke mere podobna vprašanjem v zvezi s Piranskim zalivom ter razmejitvijo v zalivu Boka Kotorska med Hrvaško in Črno goro. Primarno gre za vprašanje, ali je ob razpadu SFRJ avtomatično prišlo do spremembe nekdanjih notranjih morskih vodā²⁷ v teritorialno morje.²⁸ To vprašanje je aktualno tako v obeh omenjenih mejnih zalivih (*border bays*) kakor tudi v kontekstu današnjih morskih vodā Bosne in Hercegovine.

Navedenega vprašanja se je treba lotiti s precejšnjo previdnostjo, saj kljub podobnostim med navedenimi primeri obstajajo pomembne razlike. Medtem ko sta bila Piranski zaliv in Boka Kotorska v času nekdanje SFRJ v skladu z 10. členom UNCLOS zaprta z »razmejitveno [temeljno] črto«,²⁹ so bile današnje morske vode Bosne in Hercegovine kot notranje morske vode vključene v bi-

²⁵ Zakon o obalnem morju in epikontinentalnem pasu Socialistične federativne republike Jugoslavije – ZOMEJ, Ur. l. SFRJ, št. 49/87.

²⁶ Glej razpravo v točki 4.

²⁷ Člen 8 UNCLOS v prvem odstavku določa, da so »vode od temeljne črte teritorialnega morja v smeri proti kopnemu del notranjih morskih vodā države«. Glej tudi razpravo v točki 3.

²⁸ Za nadaljnjo razpravo glej Mitja Grbec: *Extension of Coastal State Jurisdiction in Enclosed or Semi-Enclosed Seas: A Mediterranean and Adriatic Perspective*, Routledge, London, New York, (november) 2013, predvsem četrto poglavje z naslovom 'Delimitation of Maritime Boundaries in the (Eastern) Adriatic Sea: Border Bays, *Uti Possidetis* and an Enclosed or Semi-Enclosed Sea', str. 134–189.

²⁹ »(1) Ta člen [10. člen UNCLOS] se nanaša samo na zalive, katerih obale pripadajo eni državi. [...]

stveno širši sistem ravnih temeljnih črt nekdanje SFRJ (7. člen UNCLOS). Tudi če bi vode v omenjenih zalivih ohranile status notranjih in/ali zgodovinskih morskih voda,³⁰ bi zunaj obeh zalivov še vedno ostal pas teritorialnih voda in/ali odprtega morja oziroma t. i. con. Pri tem je nujno poudariti, da trenutno ni izrecnega pravila mednarodnega prava (bodisi pogodbenega ali običajnega), ki bi določalo avtomatsko spremembo notranjih morskih voda v teritorialne vode (npr. znotraj mejnega zaliva) v trenutku, ko neka federalna enota doseže neodvisnost. Nadalje je treba upoštevati 2. člen UNCLOS, katere pogodbenica je Bosna in Hercegovina.³¹ Ta v prvem odstavku določa:

»[s]uverenost obalne države se prek njenega kopnega in notranjih morskih voda [...] razteza na morski pas ob obali, imenovan teritorialno morje«.

Na podlagi prvega odstavka 2. člena UNCLOS bi bilo mogoče zavzeti stališče, da slednji ne omogoča situacije, v kateri bi bilo celotno morsko območje obalne države sestavljeno le iz notranjih morskih voda. V primeru Bosne in Hercegovine to pomeni, da mora vsaj del njenih voda imeti status teritorialnih voda. V konkretnem primeru je torej do pravne konverzije notranjih morskih voda v teritorialno morje dejansko prišlo ob razpadu nekdanje SFRJ.³²

Vukas je bil sicer pri tem mnenja, da »[n]i nobenega razloga, ki bi preprečeval, da bi se vode zaliva Neum obravnavale kot notranje morske vode Bosne in Hercegovine, vode vzdolž polotoka Klek pa kot teritorialno morje te države [...]«. ³³ Čeprav je mogoče pritrditi dejstvu, da bi bile vode (geografskega) zaliva Klek-Neum lahko zaprte z ravno temeljno črto (čeprav ne kot »pravni« zaliv, temveč na podlagi instituta »ravnih temeljnih črt«), je treba upoštevati dej-

(4) Če razdalja med črtama nizke vode v naravnih vhodnih točkah zaliva presega 24 morskih milj, se lahko potegne razmejitvena črta med tema dvema črtama nizke vode ter se vode, ki jih zajame, štejejo za notranje morske vode. [...]« [poudarek M. G.] Vode znotraj Piranskega zaliva in Boke Kotorske so imele v času nekdanje SFRJ status notranjih morskih voda.

³⁰ »Država lahko uveljavlja zgodovinski naslov nad zalivom, če lahko dokaže, da je vode zaliva skozi daljše obdobje štela za notranje vode ter da je skozi daljše obdobje javno, učinkovito in nepretrgoma izvajala svojo oblast nad zalivom ter da je bilo izvrševanje te suverenosti sprejeto s strani drugih držav (*acquiescence*).« Glej Sekretariat Združenih narodov, Study of the Juridical Regime of the Historic Waters, including Historic Bays, 16, U.N. Doc. A/CN. 4/143, 9. marec 1962.

³¹ UNCLOS je za Bosno in Hercegovino začel veljati 12. januarja 1994.

³² Zdi se, da je tako tudi stališče Klemenčiča, ki v svojem prispevku omenja »teritorialno morje« Bosne in Hercegovine. Glej M. Klemenčič, nav. delo, str. 100.

³³ Glej Budislav Vukas: Sea Boundary Delimitation and Internal Waters, v: Tafsie Mallick Ndiaye in Rüdiger Wolfrum: Law of the Sea, Environmental Law and Settlement of Disputes: Liber Amicorum Judge Thomas A. Mensah. Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, Boston 2007, str. 561.

stvo, da drugače od Piranskega zaliva in zaliva Boka Kotorska taka črta nikoli ni obstajala, niti v času nekdanje SFRJ. Ob upoštevanju 5. člena UNCLOS, ki navaja, da »[č]e s to konvencijo [UNCLOS] ni določeno drugače, je normalna temeljna črta za merjenje širine teritorialnega morja črta nizke vode vzdolž obale [...]«, bi bilo mogoče skleniti, da ob odsotnosti izrecnega akta Bosne in Hercegovine glede določitve ravnih temeljnih črt temeljna črta, od katere se meri širina teritorialnega morja, sledi črti nizkih voda vzdolž obale slednje. Na podlagi navedenega bi bilo mogoče zavzeti stališče, da je pravni status morskih voda Bosne in Hercegovine od (temeljne) črte nizkih voda vzdolž obale teritorialno morje, in ne notranje morske vode.

4. MEDNARODNOPRAVNA DOPUSTNOST »ZAPRTJA« VODA BOSNE IN HERCEGOVINE V SISTEM RAVNIH TEMELJNIH ČRT REPUBLIKE HRVAŠKE

Medtem ko ni nobenega dvoma, da je bila določitev ravnih temeljnih črt na način, ki je vključeval polotok Pelješac in obale takratne SR Bosne in Hercegovine v sistem ravnih temeljnih črt nekdanje SFRJ, v skladu z Konvencijo o teritorialnem morju in zunanjem pasu iz leta 1958,³⁴ UNCLOS in/ali običajnim mednarodnim pravom,³⁵ je vprašanje, ali je Hrvaška ravnala v skladu z določbami UNCLOS glede določitve ravnih temeljnih črt (za katere je mogoče trditi, da so postale del običajnega mednarodnega prava), ko je v letih 1994 in 2004 v svoj pomorski zakonik prenesla koordinate nekdanjega jugoslovanskega sistema ravnih temeljnih črt, ne da bi pustila Bosni in Hercegovini »izhod« oziroma »koridor« teritorialnega morja, ki bi slednji omogočil izvrševanje mednarodnopravnih priznanih pravic plovbe skozi hrvaške vode do odprtega morja oziroma con.³⁶ Z mednarodnopravnega vidika je sprejetje hrvaškega pomorskega zakonika leta 1994 (in nato novega pomorskega zakonika leta 2004)

³⁴ Glej Ur. l. SFRJ – MP, št. 4/65. V Ženevske konvencije o pomorskem mednarodnem pravu, ki so bile sprejete leta 1958, spadajo še: Konvencija o odprtem morju, Konvencija o epikontinentalnem pasu, Konvencija o ribolovu in ohranitvi živih naravnih bogastev odprtega morja. Glej M. Škrk, nav. delo, str. 494.

³⁵ Churchill in Lowe sta bila mnenja, da so določbe Konvencije o teritorialnem morju in zunanjem pasu iz leta 1958 in UNCLOS v delu, ki se nanašajo na določitev ravnih temeljnih črt, postale del običajnega mednarodnega prava. Med razlogi navajata, da so bile določbe o ravnih temeljnih črtah iz konvencije iz leta 1958 brez sprememb (in nasprotovanja) prenesene v UNCLOS. Glej Robin Churchill in Vaughan Lowe: *The Law of the Sea*, tretja izdaja. Manchester University Press, Manchester 1999, str. 54.

³⁶ Glej 19. člen Pomorskega zakonika Republike Hrvaške iz leta 1994 in 18. člen Pomorskega zakonika Republike Hrvaške iz leta 2004. Angleški prevod zakonika iz leta 1994 je objavljen tudi na povezavi: <www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/HRV_1994_Code.pdf> (15. 1. 2012).

nova določitev ravnih temeljnih črt, in ne neka vrsta sukcesije nekdanjega jugoslovanskega sistema.³⁷

Pri tem se zdi, da bi Hrvaška ob določitvi ravnih temeljnih črt vzdolž svoje obale morala upoštevati bistveno mednarodnopravno spremembo na nekdanji jugoslovanski obali, to je nastanek nove neodvisne države Bosne in Hercegovine, ki ji gredo vse pravice in dolžnosti, ki jih za obalne države določata konvencija UNCLOS in običajno mednarodno pravo. Pri določanju lastnega sistema ravnih temeljnih črt bi Hrvaška morala upoštevati šesti odstavek 7. člena UNCLOS,³⁸ ki jasno določa, da »[d]ržava ne more uporabiti sistema ravnih temeljnih črt tako, da bi s tem ločila teritorialno morje druge države od odprtega morja ali izključne ekonomske cone«. Pri tem ni nepomembno, da nekateri ugledni mednarodnopravni strokovnjaki navajajo, da je bila omenjena določba vključena v Konvencijo o teritorialnem morju in zunanjem pasu iz leta 1958 (in kasneje prenesena v UNCLOS) prav z namenom ureditve podobnih geografskih in mednarodnopravnih situacij kot v Bosni in Hercegovini. Churchill in Lowe sta bila mnenja, da omenjena določba ureja situacije, v katerih je manjši del obale ene države obkrožen z ozemljem druge države (npr. Kneževina Monako/Francija), ali situacijo, v kateri manjši otoki, nad katerimi suverenost izvršuje ena država, ležijo blizu obale druge države (npr. grški otoki pred turško obalo).³⁹ Bosna in Hercegovina izpolnjuje oba pogoja. Njena obala je na kopnem obkrožena s hrvaškim ozemljem, medtem ko v neposredni bližini njene obale leži hrvaški polotok Pelješac.

Tudi Prescott in Schofield sta bila v interpretaciji šestega odstavka 7. člena UNCLOS zelo jasna. Navajata, da »[z]adnji odstavek 7. člena [UNCLOS] ne dopušča dvomov. Državam prepoveduje določanje ravnih temeljnih črt na način, ki bi teritorialno morje druge države ločil od odprtega morja ali izključne ekonomske cone.«⁴⁰

Prescott in Schofield sta se pri tem sklicevala na dva (nerešena) primera v Sredozemlju, kjer bi bilo mogoče zavzeti stališče, da sta obalni državi kršili določila šestega odstavka 7. člena UNCLOS (prej peti odstavek 4. člena Konvencije o teritorialnem morju in zunanjem pasu). V prvem primeru gre za Maroko, ki je leta 1975 določil sistem ravnih temeljnih črt tako, da je »zaprl« španski enklavi Ceuta in Melila na maroški obali (ter bližnje španske otočke) v sistem

³⁷ Victor Prescott in Clive Schofield: *The Maritime Political Boundaries of the World*, druga izdaja. Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, Boston 2005, str. 161.

³⁸ Glej peti odstavek 4. člena Konvencije o teritorialnem morju in zunanjem pasu.

³⁹ Glej R. Churchill in V. Lowe, nav. delo, str. 37.

⁴⁰ Glej V. Prescott in C. Schofield, nav. delo, str. 160–161.

maroških ravnih temeljnih črt.⁴¹ Drugi primer je Ciper, ki je leta 1993 »zaprl« v sistem ravnih temeljnih črt britanski suvereni bazi Akhrotiri in Dhakelio⁴² na otoku, za kateri je nesporno, da imata tudi lastno teritorialno morje. Strokovnjaka nadalje omenjata primer Francije, ki je leta 1967 določila svoj sistem ravnih temeljnih črt v Sredozemlju tako, da Kneževini Monako omogoča neomejen dostop na odprto morje.

V zvezi s tem bi bilo mogoče zavzeti tako stališče. Če obalna država nima pravice določiti ravnih temeljnih črt tako, da bi ločile teritorialno morje ene države od odprtega morja ali njene izključne ekonomske cone (kar jasno izhaja iz 7. člena UNCLOS), je slednja še manj upravičena zapreti notranje morske vode in/ali teritorialno morje druge države znotraj lastnega sistema ravnih temeljnih črt. Pri tem se zdi, da bi pravilna uporaba 7. člena UNCLOS (4. in 5. člen Konvencije o teritorialnem morju in zunanjem pasu) terjala prekinitev hrvaškega sistema ravnih temeljnih črt tako, da bi omogočil stik teritorialnih voda Bosne in Hercegovine s teritorialnimi vodami Republike Hrvaške in ne bi dopuščal nobenega dvoma glede pravice plovbe Bosne in Hercegovine (pravica neškodljivega prehoda) skozi hrvaške vode.⁴³ S tem se strinja tudi Vukas, ki med drugim navaja:

[...] bez obzira na činjenicu da pomorske veze Bosne i Hercegovine bitno ovise o korištenju hrvatske luke Ploče, Hrvatska bi morala povući nove polazne crte, koje bi omogućile da teritorijalno more Bosne i Hercegovine, preko našeg teritorijalnog mora, bude spojeno s jadranskim vodama izvan našeg teritorijalnog mora.⁴⁴

Tudi iz sodbe Meddržavnega sodišča v Haagu v zadevi *Fisheries Jurisdiction Case*⁴⁵ bi bilo mogoče po analogiji sklepati, da ravna oziroma ravne temeljne črte, ki zapirajo morska območja Bosne in Hercegovine znotraj hrvaškega sistema ravnih temeljnih črt (hrvaške notranje vode), niso mednarodnopravno zavezujoče za Bosno in Hercegovino niti za tretje države, ki bi proti njim uradno protestirale. Pri tem je zanimivo, da vsaj iz podatkov, ki so na voljo, izhaja,

⁴¹ Glej Faraj Abulallah Ahnish: *The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean Sea*. Clarendon Press, Oxford 1993, str. 190.

⁴² F. A. Ahnish, nav. delo, str. 190. Glej tudi Tullio Scovazzi: *Maritime Boundaries in the Eastern Mediterranean Sea*, Policy Brief. The German Marshal Fund of the United States, Mediterranean Policy Program, Washington 2012, str. 2–3.

⁴³ Glej razpravo v točki 6.

⁴⁴ Budislav Vukas: *Pomorski zakonik Republike Hrvatske i međunarodno pravo mora*, v: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, št. 1-2, Zagreb 2008, str. 188.

⁴⁵ »[T]he delimitation of sea areas has always an international aspect; it cannot be dependent merely upon the will of the coastal state as expressed in municipal law [...].« *Fisheries Case*, sodba, 18. december 1951, I.C.J. Reports 1951, str. 116, točka 132.

da niti Bosna in Hercegovina niti katera druga država ni uradno protestirala proti načinu hrvaške določitve ravnih temeljnih črt.⁴⁶ Slednje bi bilo sicer mogoče pripisati pomanjkanju (trgovskih) pristanišč za mednarodni promet na obalah Bosne in Hercegovine in posledično bistveno zmanjšanemu interesu tretjih držav za plovbo v tem delu morja.

5. SPORAZUM O MEJI MED HRVAŠKO TER BOSNO IN HERCEGOVINO (1999)

Čeprav podpisani, vendar še ne ratificirani Sporazum o meji med Republiko Hrvaško in Republiko Bosno in Hercegovino⁴⁷ ureja tako mejo na kopnem kot mejo na morju, o prioritetah držav ni dvoma. Od 24 členov, kolikor jih vsebuje sporazum, se samo 4. člen ukvarja z mejo na morju⁴⁸ kot tudi z mejo na rekah, ki se uporabljajo za mednarodno plovbo.⁴⁹ Upoštevajoč neugodno zemljepisno lego obale Bosne in Hercegovine in vzpostavljeni sistem ravnih temeljnih črt Republike Hrvaške je to presenetljivo.⁵⁰

Iz preambule Sporazuma o meji jasno izhaja, da ta temelji na določbah Daytonskega sporazuma iz leta 1995 ter na mnenju št. 3 Badinterjeve komisije o nekdanji SFRJ.⁵¹ Mnenje št. 3 namreč izrecno določa uporabo načela *uti possidetis* pri določitvi meja med republikami nekdanje SFRJ.⁵² Pri tem je zelo

⁴⁶ »[...] where a baseline is clearly contrary to international law, it will not be valid, certainly in respect of States which have objected it, although a State which has accepted the baseline (for example in a boundary treaty) might be estopped from latter denying its validity [...]« Glej R. Churchill in V. Lowe, nav. delo, str. 57.

⁴⁷ Angleško besedilo sporazuma je objavljeno na <www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/HRV-BIH1999SB.PDF> (15. 1. 2012).

⁴⁸ Glej tretji odstavek 4. člena Sporazuma.

⁴⁹ Glej drugi odstavek 4. člena Sporazuma.

⁵⁰ Glej tudi razpravo o podpisani pogodbi med državama iz leta 1998 (uporaba pristanišča Ploče in tranzit pri Neumu) v točki 2 in G. Blake in D. Topalović, nav. delo, str. 39–40.

⁵¹ Conference on Yugoslavia Arbitration Committee, Opinion No. 3, 31 ILM 1499, 11. januar 1992.

⁵² »[...] Except where otherwise agreed, the former boundaries [between former SFRY's Republics] become frontiers protected by international law. This conclusion follows from the principle of respect for the territorial status quo and, in particular, from the principle of *uti possidetis*. *Uti possidetis*, though initially applied in settling decolonization issues in America and Africa, is today recognized as a general principle as stated by the International Court of Justice in the case between Burkina Faso and Mali [...] Nevertheless, the principle is not a special rule which pertains to one specific system of international law. It is a general principle, which is logically connected with the phenomenon of the obtaining of independence, wherever it occurs. Its obvious purpose is to prevent the independence and stability by new states being endangered by fratricidal struggles [...]« Za razpravo o uporabi načela

pomembno, da Hrvaška ter Bosna in Hercegovina v sporazumu nista razlikovali med razmejitvijo na kopnem in razmejitvijo na morju, kar kaže na to, da je bilo načelo *uti possidetis* (oziroma načelo *effectivitiés* – *uti possidetis de facto*) uporabljeno tudi pri določitvi meje na morju. Čeprav načelo *uti possidetis*⁵³ v mednarodni pogodbi ni izrecno omenjeno, je njegova uporaba razvidna iz neposrednega sklicevanja na mnenje št. 3 Badinterjeve komisije ter iz prvega odstavka 2. člena Sporazuma o meji iz leta 1999. Sporazum v tem členu namreč določa, »da se državna meja med Republiko Hrvaško in Bosno in Hercegovino določi na podlagi stanja meja ob razpadu nekdanje SFRJ in vzajemnega priznanja Republike Hrvaške in Republike Bosne in Hercegovine leta 1992, upoštevajoč črto pristojnosti med organi SR Hrvaške in SR Bosne in Hercegovine«.⁵⁴ Pri tem je zanimivo, da Sporazum o meji iz leta 1999 ne uporablja izrazov kot »določitev ali razmejitev meje na morju«, temveč »identifikacija, označevanje, vzdrževanje in zagotavljanje vidnosti skupne državne meje«.⁵⁵

Določitev meje na morju ureja tretji odstavek 4. člena Sporazuma, ki določa, da »meja na morju med obema državama [Hrvaško in Bosno in Hercegovino] sledi sredinski črti med ozemljema obeh držav, v skladu s Konvencijo iz leta 1982 [UNCLOS]«.⁵⁶

Čeprav določba odseva tako uporabo načela *uti possidetis* (*effectivitiés*) kot tudi splošno pravilo glede razmejitve teritorialnega morja, vsebovano v 15. členu UNCLOS (sredinska črta),⁵⁷ bi bilo koristno, če bi Sporazum o meji in/ali ločena (dvostranska) mednarodna pogodba obravnavala še nekatera vprašanja, ki se nanašajo na režim mejnega morskega območja. To velja zlasti za režim plovbe iz morskih pasov Bosne in Hercegovine skozi hrvaške (notranje) vode, v katerem razen izjemoma⁵⁸ druge države nimajo pravice do neškodljivega

uti possidetis v kontekstu določitve meje na morju med državami naslednicami nekdanje SFRJ glej tudi M. Grbec, nav. delo, str. 134–147, in Nataša Šebenik: Načelo *uti possidetis*, v: *Pravnik*, 62 (2007) 11–12, str. 823–848.

⁵³ Glede uporabe načela *uti possidetis* (*de facto*) pri določitvi meje na morju med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško glej tudi odločbo Ustavnega sodišča Republike Slovenije, Rm-1/09-26, 18. marec 2010, Ur. l. RS, št. 25/10.

⁵⁴ Prevod in poudarek M. G.

⁵⁵ Glej četrti odstavek preambule.

⁵⁶ »The State border on the sea stretches along the *median line* of the sea between the territories of the Republic of Croatia and Bosnia and Hercegovina in accordance with the 1982 Convention on Sea rights [UNCLOS].« Poudarek M. G. Glej tudi zemljevid 3.

⁵⁷ »[...] Ta določba [sredinska črta] pa se ne uporablja tam, kjer je zaradi zgodovinskega naslova ali drugih posebnih okoliščin treba razmejiti teritorialno morje obeh držav drugače, kot predpisujejo te določbe« (15. člen UNCLOS).

⁵⁸ Glej razpravo v točki 6.

prehoda, ki velja v teritorialnem morju.⁵⁹ Pri tem je zanimivo, da je bila plovba odločilno merilo pri določitvi meje na »mednarodnih plovnih rekah z urejenim plovnim kanalom«, pri čemer Sporazum iz leta 1999 določa, da meja poteka po sredini plovnega kanala (*kinet* oziroma *thalweg*).⁶⁰

Zemljevid 3: Razmejitev na morju med Hrvaško in Bosno in Hercegovino (Sporazum iz leta 1999)⁶¹

Preden začnemo razpravo o vprašanjih, povezanih s pravno naravo pravice plovbe Bosne in Hercegovine skozi hrvaške (notranje) morske vode do odprtega morja in/ali con jurisdikcije, je smiselno opozoriti na še dve določbi Sporazuma, ki sta zanimivi tudi s stališča načela stabilnosti in nedotakljivosti meja (angl. *intangibility and stability of frontiers*). Prvi odstavek 22. člena določa, da se »[s]porazum od dneva podpisa uporablja le začasno«. Dejstvo, da Pogodbe iz leta 1999 Hrvaška še ni ratificirala⁶² in torej mednarodno pravno še ni začela veljati, kaže na to, da so določbe Sporazuma o meji od 30. julija 1999 za državi le začasen režim.

Pri tem ni nepomembno, da tretji odstavek 22. člena navaja, da »[v]saka pogodbenica lahko odpove Sporazum s pisno noto, poslano po diplomatski

⁵⁹ Slednje smiselno izhaja tudi iz 8. člena UNCLOS.

⁶⁰ Glej drugi odstavek 4. člena Sporazuma.

⁶¹ Oblikovano po zemljevidu, objavljenem v Jonathan Charney in Robert Smith (ur.): *International Maritime Boundaries*, 3. del. American Society of International Law, Martinus Nijhoff Publishers, Haag, Boston, London 2002, str. 2890.

⁶² Stanje 3. novembra 2013.

poti«. V navedenem primeru pogodba preneha veljati v šestih mesecih od prejetja pisne odpovedi pogodbe s strani druge pogodbene stranke.⁶³ Čeprav je besedilo Sporazuma s tega stališča dvoumno, se zdi, da je pravilna razlaga določbe, da je taka odpoved mogoča le do začetka mednarodnopravne veljavnosti Sporazuma.⁶⁴ Upoštevajoč dejstvo, da ni veliko možnosti, da bi Hrvaška pogodbo ratificirala, se zdi, da začasen režim, združen z možnostjo odpovedi Sporazuma s strani ene od strank, vnaša dodatno nestabilnost na zahodnem Balkanu. Mogoče pa se je strinjati s Klemenčičem, da je bil »[s]porazum iz leta 1999 prvi sporazum o državni meji po razpadu nekdanje SFRJ in da bodo vsi sporazumi, ki bodo prej ali slej sledili, najverjetneje upoštevali vsebino in načela, ki so bili uporabljeni«.⁶⁵

6. DOSTOP BOSNE IN HERCEGOVINE DO ODPRTEGA MORJA/CON V JADRANSKEM MORJU

Ena od pomanjkljivosti Sporazuma o meji iz leta 1999 je brez dvoma ta, da ne ureja (niti ni to urejeno v prejšnji ali poznejši mednarodni pogodbi) režima plovbe skozi hrvaške (notranje) morske vode, ki velja za ladje, ki so namenjene v teritorialno morje/notranje morske vode Bosne in Hercegovine oziroma ga zapuščajo. Glede na to, da tega vprašanja mednarodnopravna stroka ni obširneje obravnavala, bi bilo zanimivo ugotoviti, na katere določbe UNCLOS oziroma pravila običajnega mednarodnega prava bi se lahko oprla Bosna in Hercegovina pri uveljavljanju svoje pravice do (neškodljivega) prehoda skozi hrvaške (notranje) morske vode. Na podlagi običajnega mednarodnega prava, ki se zrcali v določbah Konvencije o teritorialnem morju in zunanjem pasu iz leta 1958 kakor tudi v UNCLOS, pravica do neškodljivega prehoda skozi notranje morske vode druge države ne obstaja. Kot večina splošnih pravil tudi to pozna izjeme. Najpomembnejša je v drugem odstavku 8. člena UNCLOS, ki določa način uporabe ravnih temeljnih črt in navaja, da:

Če se pri določanju ravne temeljne črte po metodi iz 7. člena zajamejo kot notranje morske vode deli morja, ki se pred tem niso šteli kot taki, velja v takih vodah pravica neškodljivega prehoda, kot je določena v tej konvenciji [UNCLOS].⁶⁶

⁶³ Prevod M. G.

⁶⁴ V prid tej tezi govori tudi dejstvo, da je naslov poglavja Sporazuma, v katerem je 22. člen, Začasna uporaba oziroma v angleščini *Temporary implementation*.

⁶⁵ Prevod M. G. M. Klemenčič, nav. delo, str. 100.

⁶⁶ Churchill in Lowe navajata, da medtem ko navedeno stališče drži za obe konvenciji (UNCLOS, Konvencija o teritorialnem morju in zunanjem pasu), je manj gotovo, ali je slednje postalo tudi del običajnega mednarodnega prava. Avtorja se pri tem sklicujeta na

Pri tem bi se bilo mogoče postaviti na stališče, podobno kot profesor Charney na teoretičnem primeru neodvisnega Quebeca, da je v trenutku razpada nekdanje SFRJ sistem ravnih temeljnih črt postal neveljaven, vsaj v delu, kjer se Bosni in Hercegovini onemogoča dostop do odprtega morja/con.⁶⁷ Mogoče je zavzeti tudi stališče, da je Hrvaška s sprejetjem Pomorskega zakonika leta 1994 kot notranje morske vode zajela dele morja, ki se pred tem niso šteli za take,⁶⁸ in da zato tako na podlagi 5. člena Konvencije o teritorialnem morju in zunanjem pasu kot tudi 8. člena UNCLOS »velja v takih vodah pravica do neškodljivega prehoda«.

S stališča prava morja se zdi prepričljivejša razlaga, v skladu s katero hrvaški sistem ravnih temeljnih črt v delu, ki zapira obalo Bosne in Hercegovine, ni »izvršljiv« zoper Bosno in Hercegovino niti zoper druge države, ki bi slednjemu nasprotovale.⁶⁹ V zvezi s tem je mogoče zavzeti stališče, da ima del hrvaških voda med obalo Bosne in Hercegovine in obalo polotoka Pelješac v smeri odprtega morja (in/ali con) pravni status »ožine, ki se uporablja za mednarodno plovbo«. Ker pa slednja povezuje »del odprtega morja ali izključne ekonomske cone in teritorialno morje tuje države«, je režim plovbe urejen s 45. členom UNCLOS, ki določa:

1. Režim neškodljivega prehoda se v skladu s 3. poglavjem II. dela uporablja v ožinah, ki se uporabljajo za mednarodno plovbo: [...]
 - (b) med enim delom odprtega morja ali izključne ekonomske cone in teritorialnim morjem tuje države.
2. V takih ožinah se ne sme ustaviti neškodljivi prehod.

Na podlagi navedenega se zdi, da mednarodno pravo (pravo morja) zagotavlja Bosni in Hercegovini skozi tako ožino pravico do »neškodljivega prehoda«. Drugače od neškodljivega prehoda, ki velja v teritorialnem morju, ne sme biti prekinjen. Navedena plovna pot, ki večinoma poteka med dvema deloma hrvaškega ozemlja, pomeni najbližjo oziroma najugodnejšo povezavo med obalo Bosne in Hercegovine in odprtim morjem oziroma conami v Jadranskem morju. Trenutni neobstoje tovornih pristanišč, odprtih za mednarodni promet

sodbo ICJ v *Fisheries Jurisdiction Case*, ki v takih primerih ne omenja pravice do neškodljivega prehoda. Glej R. Churchill in V. Lowe, nav. delo, str. 61.

⁶⁷ Jonathan Charney: *The Maritime Boundaries of Quebec*, poročilo z dne 9. marca 1992 in dopolnitev poročila 2001 *Update of the Maritime Boundaries of Québec (Updated and Complementary Texts of 2001 14 November 2001)*. Dopolnitev poročila je objavljena na povezavi: <www.saic.gouv.qc.ca/publications/documents_inst_const/15-JonathanICharney.pdf>. Glej tudi M. Grbec, nav. delo, str. 144–148.

⁶⁸ Glej razpravo v točki 3.

⁶⁹ Glej opombo 46.

na obali Bosne in Hercegovine, in/ali mednarodnega ladijskega prometa ne more in ne sme biti odločujoča okoliščina.⁷⁰ Na podlagi navedenega bi bilo mogoče skleniti, da je Bosna in Hercegovina skozi (notranje) morske vode Republike Hrvaške upravičena uveljavljati vsaj pravico do (neprekinjenega) neškodljivega prehoda.⁷¹

7. SVOBODA PLOVBE V. PRAVICA OBALNE DRŽAVE ZGRADITI VISEČI MOST ČEZ OŽINO, KI SE UPORABLJA ZA MEDNARODNO PLOVBO

Ne glede na mednarodnopravno naravo pravice plovbe Bosne in Hercegovine skozi hrvaške (notranje) vode se zdi, da bo na kakovost izvrševanja slednje v ne tako oddaljeni prihodnosti vplivala predvidena gradnja visečega mostu, s katerim Hrvaška načrtuje povezati hrvaško obalo blizu Neuma in polotok Pelješac. Namen načrtovane gradnje je povezati dva dela hrvaškega ozemlja v Dalmaciji, s čimer bi se bilo mogoče izogniti prečkanju ozemlja Bosne in Hercegovine (Neum). Težava je, da bi bil viseči most predvidoma zgrajen čez del morja, ki je edina povezava med morskimi območji Bosne in Hercegovine in odprtim morjem (oz. conami) na Jadranu, in to v neposredni bližini (mednarodnopravno) še nedoločene morske meje med Hrvaško ter Bosno in Hercegovino.

Po hrvaških načrtih naj bi bil most v središču visok 55 metrov z 200-metrskim odprtjem, ki bi (tehnično) omogočil plovbo tudi ladjam, namenjenim v in/ali iz morskih pasov Bosne in Hercegovine. Čeprav bi predvidena struktura mostu omogočala plovbo tudi največjim trgovskim ladjam, kot jih poznamo danes, bi bila plovba najverjetneje onemogočena nekaterim drugim plovilom, višjim od 55 metrov.⁷² Čeprav je Bosna in Hercegovina nasprotovala nameravani gradnji, je Hrvaška že leta 2008 začela pripravljala dela, ki so bila pozneje predvsem zaradi recesije začasno ustavljena.⁷³

Omenjeni primer je v precejšnji meri podoben sporu v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja med Dansko in Finsko, ker je Danska nameravala graditi

⁷⁰ Michael C. Stelakatos-Loverdos: The Contribution of Channels to the Definition of Straits Used for International navigation, v: International Journal of Marine and Commercial Law (IJMCL), 13 (1998) 1, str. 76–80.

⁷¹ Pri tem ni nepomembno, da je bil četrti odstavek 16. člena UNCLOS, predhodnik 45. člena UNCLOS, vključen v Konvencijo o teritorialnem morju in zunanjem pasu predvsem z namenom, da se Izraelu zagotovi »prehod« do pristanišča Eliat skozi Tiransko ožino in Aqabski zaliv. Glej R. Churchill in V. Lowe, nav. delo, str. 110–111.

⁷² Npr. naftne ploščadi.

⁷³ Glej Ž. Rogošić, nav. delo. Dela naj bi se predvidoma nadaljevala v letih 2013 in 2014.

cestni in železniški most čez morsko ožino Great Belt. Finska je v zvezi s tem leta 1991 začela postopek zoper Dansko pred ICJ.⁷⁴ Primer se je nanašal na namero Danske zgraditi 65 metrov visok viseči most, ki bi po mnenju Finske trajno zaprl Baltsko morje za plavajoče strukture nad 65 metrov. Vprašanje, naslovljeno na ICJ, je bilo, ali platforme, višje od 65 metrov, uživajo enako svobodo plovbe kot druge ladje. V primeru pozitivnega odgovora pa: ali tako svobodo plovbe lahko obalne države enostransko omejijo z gradnjo visečih mostov in podobnih gradenj čez ožine, ki se uporabljajo za mednarodno plovbo.⁷⁵

Tudi v kontekstu spora med Hrvaško in Bosno in Hercegovino je zato škoda, da je bil primer s seznama ICJ umaknjen še pred končno odločitvijo. Finska in Danska sta namreč pred izdajo sodbe sklenili kompromis, po katerem je Finska tožbo umaknila.⁷⁶ Natančnejši obseg pravice plovbe v podobnih primerih je tako ostal nepojasnen. Iz razpoložljivih materialov pa je mogoče ugotoviti, da Finska kljub tožbi načeloma ni oporekala pravici Danske, da zgradi viseči most čez ožino, ki se uporablja za mednarodno plovbo, niti ni Danska oporekala Finski pravico plovbe skozi Great Belt. Predmet spora se je tako bolj nanašal na način in pravno naravo pravice plovbe (tranzitni prehod, neprekinjeni neškodljivi prehod ...), zahtevane značilnosti takih visečih mostov in na vprašanje, ali obstoječe pravice plovbe veljajo v enakem obsegu tudi za plavajoče strukture (npr. naftne ploščadi) večjih razsežnosti. Pri tem ni nepomembno, da je Danska pozneje res zgradila viseči most čez Great Belt, vendar je Finski za umik zahtevkov pred ICJ plačala denarno odškodnino.⁷⁷

Tudi na podlagi navedenega bi bilo mogoče zagovarjati stališče, da gradnja visečega mostu čez ožino, ki se uporablja za mednarodno plovbo, ni v nasprotju z mednarodnim pravom. Gradnja pa mora biti izvedena tako, da ne ovira oziroma zmanjšuje pravice plovbe obalnih in tretjih držav na zadevnem območju.

⁷⁴ ICJ: Passage through the Great Belt (Finska/Danska), 17. maj 1991. Dokument je vložila Finska in je bil objavljen na spletu <www.icj-cij.org/docket/files/86/6861.pdf>.

⁷⁵ Finska vlada je ICJ zaprosila, naj razsodi in izjavi: »(a) da obstaja pravica prehoda skozi Great Belt za vse ladje, ki vstopajo ali zapuščajo finska pristanišča in ladjedelnice (b) da ta pravica velja tudi za t. i. vrtalne ladje (*drill ships*), naftne ploščadi in podobne strukture – ladje; (c) da bi bila gradnja visečega mostu na način, kot ga načrtuje Danska, v nasprotju s pravico prehoda, kot je opredeljena v točkah (a) in (b), (d), *da Danska in Finska morata začeti pogajanja v dobri veri o tem, kako zagotoviti pravico prehoda, določeno v odstavkih od (a) do (c).*« (Prevod in poudarek M. G.) Prav tam.

⁷⁶ Glej R. Churchil in V. Lowe, nav. delo, str. 110.

⁷⁷ Glej Oude Elferink: The Regime of Passage of Ships through the Danish Straits, NI-LOS Papers Online št. 3, Univerza v Utrechtu, Nizozemska, objavljeno na <www.uu.nl/uupublish/content/straits.pdf>.

8. SKLEP

Iz razprave sklepamo, da sta Hrvaška ter Bosna in Hercegovina v devetdesetih letih prejšnjega stoletja vložili veliko truda v pogajanja o meji na morju in na način *sui generis* skušali zagotoviti *de facto* dostop Bosne in Hercegovine do Jadranskega morja (npr. dogovori glede posebnega statusa pristanišča Ploče). Hrvaška si je vse od osamosvojitve prizadevala rešiti dejanske in morebitne težave, ki bi lahko nastale zaradi razdelitve Dalmacije na dva dela. V zadnjih letih se je to kazalo predvsem v načrtovanju gradnje visečega mostu, ki bi povezoval hrvaško ozemlje pri Neumu in polotok Pelješac. Kljub vloženemu trudu je treba poudariti, da Hrvaška po podpisu ni ratificirala Sporazuma iz leta 1998. Ta bi sicer urejal dostop Bosne in Hercegovine do hrvaškega pristanišča Ploče in njegovo uporabo ter neoviran tranzit Hrvaške skozi Neumski koridor. Ratificirala pa ni niti Sporazuma o meji iz leta 1999.

Zdi se, da bi bila poleg ratifikacije Sporazuma iz leta 1999 za obe državi koristna še sklenitev posebnega sporazuma, ki bi urejal režim tako na morju kot na kopnem (Neum) in ki bi dokončno rešil tudi vprašanje plovbe za Bosno in Hercegovino skozi hrvaške (notranje) morske vode ter tranzit Hrvaške pri Neumu. Omenjeni sporazum bi lahko tudi rešil vsa vprašanja glede uporabe hrvaškega pristanišča Ploče s strani Bosne in Hercegovine. V primeru ustreznega dogovora pa bi se lahko skliceval tudi na status in/ali pravice, do katerih je Bosna in Hercegovina kot »geografsko prikrajšana država« upravičena na podlagi 70. člena UNCLOS.⁷⁸

Če se državi v primernem času ne bi mogli dogovoriti o modalitetah, ki bi omogočile začetek veljave Sporazuma iz leta 1999, bi bil po mnenju avtorja smiseln premislek o predložitvi spora glede meje na morju in morebitnih spornih odsekov na kopnem v končno razsodbo mednarodnemu sodišču – tribunalu. Slednji bi lahko, podobno kot to določa arbitražni sporazum, sklenjen med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško, odločil ne samo o razmejitvi, temveč tudi o »režimu uporabe« nekaterih morskih območij, vključno z vprašanjem plovbe Bosne in Hercegovine do odprtega morja oziroma con v Jadranskem morju.

⁷⁸ »Države z geografsko neugodnim položajem imajo pravico, da so na pravični podlagi udeležene pri izkoriščanju ustreznega dela presežka živih bogastev izključnih ekonomskih con obalnih držav iz iste subregije ali regije, upoštevajoč pomembne ekonomske in geografske okoliščine vseh zainteresiranih držav in v skladu z določbami tega člena ter 61. in 62. člena. [70(1) člen UNCLOS].« (Poudarek M. G.) Glej tudi razpravo v točki 1 in opombo 13. Glede na vstop Hrvaške v Evropsko unijo (Skupna evropska ribiška politika) ter dejstvo, da naj v »potencialni« hrvaški IEC (današnja Ekološka in ribiško zaščitna cona) ne bi bilo več »presežka živih bogastev«, je navedeno malo verjetno.

V zvezi z arbitražnim postopkom med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško je zanimivo sklicevanje na načelo *uti possidetis* v Sporazumu o meji iz leta 1999. Iz besedila sporazuma bi namreč izhajalo, da sta pri določitvi meje na morju Hrvaška ter Bosna in Hercegovina uporabili tudi načelo *uti possidetis* (*de facto* oz. *načelo effectivitiès*), in to kljub večkrat izraženemu stališču Hrvaške, da omenjenega načela pri določitvi meja na morju med državami naslednicami nekdanje SFRJ ni mogoče uporabiti.

Izvirni znanstveni članek

UDK: 341.221.2(497.5:497.6)

GRBEC, Mitja: Določitev meje na morju med Republiko Hrvaško ter Republiko Bosno in Hercegovino

Pravnik, Ljubljana 2013, let. 68 (130) št. 9-10

Geografski položaj obale Bosne in Hercegovine in pravni status njenih morskih vodâ sta zanimiva ne samo v kontekstu Jadranskega in Sredozemskega morja, temveč tudi globalno. Razlog za to je, da Republika Bosna in Hercegovina izvršuje suverenost nad ozkim pasom obale (koridor Neum-Klek), ki je zaprt med dvema deloma hrvaške obale, in v (mednarodno)pravnem dejstvu, da je celotno morsko območje Republike Bosne in Hercegovine (notranje morske vode/teritorialno morje), tako na podlagi Pomorskega zakonika Republike Hrvaške iz leta 1994 kot z novejšim pomorskim zakonikom iz leta 2004, zaprto znotraj sistema hrvaških ravnih temeljnih črt (hrvaške notranje morske vode). Prispevek obravnava nekatera žgoča mednarodnopravna vprašanja v zvezi s specifičnim pomorskim položajem Bosne in Hercegovine. Prvo se nanaša na pravni status vodâ Bosne in Hercegovine (notranje morske vode/teritorialno morje), drugo na mednarodnopravno dopustnost zaprtja vodâ Bosne in Hercegovine v hrvaški sistem ravnih temeljnih črt in tretje na pravno naravo pravice plovbe Bosne in Hercegovine skozi hrvaške (notranje) vode v smeri odprtega morja in/ali con v Jadranskem morju. S stališča arbitražnega postopka med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško je zanimiva razprava o uporabi načela *uti possidetis* pri pogajanjih in v Sporazumu o meji iz leta 1999 (Hrvaška/Bosna in Hercegovina), ki določa tako mejo na kopnem kot tudi na morju. Iz besedila sporazuma bi namreč izhajalo, da sta pri določitvi meje na morju Hrvaška ter Bosna in Hercegovina uporabili tudi načelo *uti possidetis* (*de facto* oz. *načelo effectivitiès*), in to kljub večkrat izraženemu stališču Hrvaške, da omenjenega načela pri določitvi meja na morju med državami naslednicami nekdanje SFRJ ni mogoče uporabiti.

Original Scientific Article

UDC: 341.221.2(497.5:497.6)

GRBEC, Mitja: Delimitation of the Maritime Boundary between the Republic of Croatia and the Republic of Bosnia and Herzegovina*Pravnik*, Ljubljana 2013, Vol. 68 (130), Nos. 9-10

The particular position of the coastline of Bosnia Herzegovina and its waters is interesting not only in the context of the Adriatic and Mediterranean Sea, but worldwide. The reason lies in the (geographical) fact that Bosnia and Herzegovina exercises sovereignty over a narrow strip of territory called the »Klek-Neum Corridor« enclosed between two parts of the Croatian coastline and in the (legal) fact that the maritime areas of Bosnia Herzegovina were both on the basis of the 1994 and 2004 Croatian Maritime Code »closed« within the Croatian system of straight baselines. This paper tries to discuss some legal issues which have arisen in relation to the specific maritime status of Bosnia and Herzegovina. In addition to the sole (maritime) delimitation (e.g. the in 1999 signed Border Treaty between Croatia and Bosnia and Herzegovina), there are at least three other aspects which are interesting from the standpoint of the contemporary law of the sea. The first is the legal status of the waters of Bosnia and Herzegovina, the second is the legality of the Croatian enclosure of the maritime zones of Bosnia and Herzegovina into its system of straight baselines while the third is the right of navigation of Bosnia and Herzegovina through Croatian (internal) waters to the high seas (potential EEZs). In the light of the ongoing arbitration proceeding between the Republic of Slovenia and the Republic of Croatia (land & maritime boundary), it seems important that the border treaty signed in 1999 between Croatia and Bosnia and Herzegovina makes reference to the application of the principle of *uti possidetis* without differentiating between its application on land and/or sea.